

Інтегрований підхід до інноваційності

Захарчин Г.М.

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

Любомудрова Н.П.

кандидат економічних наук,
Національний університет «Львівська політехніка»

Швед Л.Р.

кандидат економічних наук,
Національний університет «Львівська політехніка»

Висвітлено багатогранні прояви інноваційності під інтегрованим ракурсом категоріального апарату та процесного, діяльнісного, світоглядного аспектів. Охарактеризовано основні ознаки виділених аспектів прояву інноваційності. Розглянуто інноваційність як процес, який складається із відповідних стадій і характеризується своїм безперервним життєвим циклом. Акцентовано на закономірній появі інноваційної екосистеми як категорії еволюційної теорії розвитку.

Ключові слова: інноваційність, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційна екосистема, відкриті інновації, інноваційна цінність.

Захарчын Г.М., Любомудрова Н.П., Швед Л.Р. ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ИННОВАЦИОННОСТИ

Освещены многогранные проявления инновационности под интегрированным ракурсом категориально-го аппарата и процессного, деятельностного, мировоззренческого аспектов. Охарактеризованы основные признаки выделенных аспектов проявления инновационности. Рассмотрено инновационность как процесс, состоящий из соответствующих стадий, который характеризуется своим непрерывным жизненным циклом. Акцентировано на закономерном появлении инновационной экосистемы как категории эволюционной теории развития.

Ключевые слова: инновационность, инновационный процесс, инновационная деятельность, инновационная экосистема, открытые инновации, инновационная ценность.

Zakharchyn G.M., Lyubomudrova N.P., Shved L.R. INTEGRATED APPROACH TO INNOVATIVITY

Manifestations of innovation are multifaceted under the integrated perspective of categorical apparatus and process, activity, ideological aspects are highlighted. The main features of the distinguished aspects of innovation are described. Innovation is considered as a process which consists of the corresponding stages and is characterized by its continuous life cycle. The emphasis is on the logical appearance of the innovating ecosystem as a category of evolutionary theory of development.

Keywords: innovativity, innovative process, innovative activity, innovative ecosystem, open innovations, innovative value.

Постановка проблеми: Сучасні виклики й трансформація економічних процесів об'єктивно зумовлюють необхідність системного вивчення інноваційної проблематики у контексті глобалізованого ринкового простору й багатогранності її прояву.

Багатогранність інноваційності проявляється в тому, що її можна розглядати під інтегрованим ракурсом категоріального апарату та процесного, діяльнісного, світоглядного аспектів, що зумовлює посилену увагу до неї науковців і практиків. Тільки системне розуміння змістовного наповнення інноваційності в широкому контексті зможе подолати відчутну невідповідність між природною потребою в інноваційному поступі та низькою

інноваційною привабливістю вітчизняної економіки, наслідком якої є незначна комерціалізація інноваційних ідей та слабка інноваційна активність підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Інноваційна тематика не втрачає своєї актуальності і під впливом нових викликів доповнюється цікавими дослідженнями методологічного й прикладного характеру. Інновації суттєво стимулюють зміни в суспільстві, а інноваційна властивість економіки сприяє створенню нової соціально-економічної реальності, що стає предметом особливого зацікавлення науковців. Основну увагу дослідники звертають на загальні питання інноваційності в контексті проблем, шляхів розвитку,

формування інноваційного потенціалу [1-2; 4; 7]. Популярною є проблематика інноваційного менеджменту [3] та інноваційного розвитку підприємств [8-10]. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств висвітлює І.В. Левицька [6], а питанням інноваційної екосистеми присвячена публікація Лановської І.І. [5].

Незважаючи на достатньо повне висвітлення інноваційної тематики в наукових джерелах, питанням інтегрованого характеру, які б розкривали багатоаспектну суть інноваційності, приділено недостатньо уваги.

Мета статті. У зв'язку з тим, що питання інноваційності мають багатовимірний і багатоаспектний характер, мета статті полягає у висвітленні багатогранних проявів інноваційності під інтегрованим ракурсом категоріального апарату та процесного, діяльнісного, світоглядного аспектів.

Виклад основного матеріалу. Інноваційність, як і категорія «інновація», є неоднорідною, тому її дослідження вимагає інтегрованого концептуально – теоретичного підходу.

Категоріальний аспект розгляду інноваційності ґрунтується на соціально-філософських засадах і загальному принципі розвитку. Інноваційність, як категорія, наділена всіма ознаками понятійного апарату, і в еволюційному циклі трансформацій функцій менеджменту засвідчує про появу нової функції, співзвучної до сучасних тенденцій сьогодення і необхідної для розвитку соціально-економічних процесів на інноваційній основі. Категоріальний зріз розгляду інноваційності, як загальної властивості суспільства, необхідний для окреслення соціально-економічних завдань теоретичного й практичного спрямування та створення творчої парадигми на засадах соціокультурної ідеології. Цей концепт, як окрема ментальна структура, легко розгортається в концептуальну модель інноваційного розвитку, переходячи із теоретичного поняття в практичну площину. Сутнісно категорія «інноваційність» поєднує властивість (креативну активність людини), дію, результатом якої є конкурентоспроможна інновація, процес, як наслідок сукупності дій, що мають свої принципи побудови та закономірності протікання. Категоризація інноваційності сприяє розвитку теоретичного дискурсу і збагачує наукові дослідження. Як приклад, можна назвати появу нової категорії в системі інноваційної теорії – екосистеми. Екосистема, як категорія еволюційної теорії розвитку, бере свій початок із класичної теорії розвитку, продовжується в теорії інноваційного розвитку

Й. Шумпетера, неокласичних теоріях нововведень і продовжує розвиватися в сучасних концепціях інноваційного розвитку, пов'язаних із переходом до п'ятого технологічного укладу і визнання ролі соціально-психологічних чинників розвитку. Парадигма інноваційної екосистеми постала на стику багатьох суміжних наук (фізики, біології, філософії, економіки, екології) і реалізувалася американським вченим Чарльзом Весснером у 2005р. як практичний інструмент, що приводить до синергетичного ефекту від комерціалізації інновацій. Більшість науковців схиляються до думки, що «інноваційна екосистема – це синергія держави, підприємницького та дослідницького середовища з використанням організаційних, нормативних, навчально-методичних та фінансових ресурсів і запровадження механізму передачі знань з метою трансформації в інноваційні продукти. Суб'єктами інноваційної екосистеми є всі учасники, що беруть участь у процесі створення інновацій (студенти, університети, підприємці, професіонали, приватні інвестори, організації, наукові центри, інвестори, фонди, компанії)» [5, с. 258]. Таким чином, екосистема охоплює широку мережу відповідних інституцій, які певним чином взаємодіють в економічному просторі. Ця взаємодія може мати як формальний, так і неформальний характер горизонтально та вертикально розгалужених структур, що підтверджує форму мережевого співтовариства. Ефективна взаємодія учасників інноваційного середовища повинна відбуватися на принципах взаємовигідної співпраці, єдності цілей, інтересів і завдань, гнучкості й адаптивності до ринкових коливань і викликів глобалізованих тенденцій, колективної участі у створенні й реалізації інноваційного продукту, прозорості прийняття рішень і можливості розвитку. Взаємодія відбувається в процесі інноваційної діяльності, таким чином, дає підстави розглядати інноваційність як процес та вид діяльності.

Інноваційний процес передбачає перетворення наукового знання, інноваційних ідей у матеріальну форму, певний продукт, тобто, новацію, що якісно змінює суспільство.

Інноваційність як процес складається із відповідних стадій і характеризується своїм життєвим циклом, який не переривається. Процесний підхід до розгляду інноваційності поєднує теоретичний аспект із прикладним, оскільки інновації спочатку виникають на ментальному плані, зароджуються у думці людини, що свідчить про первинність процесу мислення. Наступні стадії відображають матеріалізацію

ідеї, трансформацію діяльності мислення в продуктову діяльність. Завдання кожної стадії різні, але мета одна – досягнути ефективного комерційного результату від інноваційного процесу. Впорядкування процесу досягається шляхом вибору відповідної технології управління, завдяки якій відбудеться конвертування інновацій в джерело нарощування конкурентоспроможного потенціалу підприємства і його фінансового зростання. Вибір технології є невід’ємний від розроблення механізму управління інноваційним процесом, спроможного забезпечити підприємству радикальний прорив на конкурентному ринку. Таким чином, змістовна складова інноваційного процесу передбачає ефективний механізм управління комерціалізацією інноваційних ідей. У цьому контексті в багатьох галузях економіки поширюється практика використання сучасної моделі управління інноваціями, що має назву «відкриті інновації». Така практика зумовлена зростанням вартості витрат на науково-дослідні роботи, які проводить кожне підприємство у своїх дослідних лабораторіях. З метою зниження цих витрат підприємства налагоджують співпрацю у сфері науково-дослідних розробок, яка відбувається в межах відкритих інноваційних центрів. Узгоджена співпраця є ефективною, оскільки прискорює внутрішні інноваційні процеси шляхом обміну знаннями і забезпечує розширення ринкового простору. Успішність інноваційного процесу залежить від рівня освіченості, професійних компетентностей його учасників та бажання постійного розвитку.

Інноваційність як діяльність характеризується пошуком нових можливостей удосконалення усіх факторів, спрямованих на створення інновації. Це особливий вид діяльності, пов’язаний із створенням нової якості у різноманітних формах, ризиком та інвестиціями. Поширення соціо-гуманістичних тенденцій сприяє розвитку інновацій соціального характеру, а соціальна практика підтверджує необхідність активізації соціально орієнтованих інноваційних проектів, спрямованих на покращення якості життя і соціального середовища. У контексті інноваційної діяльності окреслюються важливі завдання розвитку персоналу, управління талантами, оскільки креативність є обов’язковою рисою інноваційності. Зауважимо і про можливість появи псевдоінноваційної діяльності з огляду на практикування імітації інновацій та «спекулятивних» інновацій, які, на відміну від реальних, не приносять позитивного ефекту в економіці. З огляду на

це, важливим завданням інноваційної діяльності є забезпечення добродесних відносин усіх суб’єктів цієї діяльності впродовж усього життєвого циклу на основі поєднання інтересів, цілей і мотивів.

Інноваційна діяльність є неможливою без належного інвестування й фінансування наукової й освітньої сфери, де народжуються нові ідеї й формуються таланти. Україна перебуває в числі лідерів за освітнім критерієм, однак за продуктивністю інновацій, кількістю інноваційних розробок, інноваційно активних підприємств і обсягом коштів, які держава спрямовує на дослідження, Україна займає непривабливі останні позиції. Така політика держави не сприяє розвитку інноваційної активності й підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, при цьому, гальмуючи перехід до нових технологічних укладів.

Підвищення ефективності функціонування інноваційної системи й інноваційної діяльності уможлиблюється завдяки успішному вирішенню проблем, до яких, зазвичай, відносять такі:

- відсутність ефективної державної стратегії інноваційного розвитку із чітким виділенням глобальних пріоритетів, домінуючих високотехнологічних галузей;
- відсутність довіри у взаємовідносинах між учасниками і партнерами інноваційної системи;
- незадовільна система нормативно-правового регулювання й законодавчого забезпечення функціонування екосистеми та інноваційного розвитку;
- відсутність вітчизняного досвіду і належної культури запозичення кращих світових стандартів у цій сфері;
- слабка ініціатива держави у стимулюванні розвитку інноваційної екосистеми, інноваційної інфраструктури, сприятливого інноваційного клімату;
- недосконалість законодавства у сфері запобігання імітації інновацій та псевдоінноваційної діяльності.

Ці та інші проблеми є наслідком як загальної неякісної економічної, соціальної й правової політики держави, так і слабкого менеджменту в системі інноваційної діяльності. Тому створення ефективної інноваційної системи вимагає попереднього оцінювання її сучасного стану, виявлення слабких сторін, перегляд взаємовідносин між суб’єктами інноваційного процесу, пошук мотиваційних точок дотику для налагодження партнерських, а не

конкурентних відносин, встановлення інституційних норм і правил економічно вигідних для всіх учасників, максимальне задіявання інформаційних ресурсів та інтелектуального потенціалу кожного.

Інноваційність як світогляд проявляється в мистецтві створювати нову якість мислення, думки, ідеї, продукту і вплітається в канву світоглядного простору, якісного цивілізаційного поступу та нової парадигми розвитку. У такому контексті інноваційність стає фундаментальною категорією, що закладає основи розвитку в стратегічному вимірі. Це синтез філософії й методології як результат прояву соціо-гуманістичної парадигми стратегії розвитку. Предметне поле інноваційної діяльності безмежне і строкате. У це поле попадає і пропозиція нових цінностей, які повинні забезпечувати стійкі конкурентні переваги на ринку й реалізацію місії підприємств, одночасно відповідати етичним нормам взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу. Визначаючи пріоритети, співзвучні ключовим нотам сьогодення, уможливується коректування або зміна світоглядних орієнтирів і, відповідно, поведінкових ролей та життєвих сенсів. Світоглядний аспект не тільки відображає рівень культури (інноваційної, організаційної, персональної), зменшує опір до нововведень, але й сприяє ефективному управлінню змінами.

Окрім перелічених ракурсів, інноваційність представляє певну сферу знань, концептуалізовану в інноваційному менеджменті та систематизовану оцінювальним, дескриптивним та інструментальним блоками. Оцінювальний блок містить шкалу цінностей, що відповідають сьогоденню і сприймаються суб'єктами інноваційної діяльності. Дескриптивний блок охоплює опис реального інноваційного процесу, закономірностей, факторів і особливостей його протікання та чинники, що впливають на прийняття управлінських рішень, прогнозування їхніх наслідків, досвід і правила оцінки альтернатив. Інструментальний блок охоплює інституції, дотичні до інноваційної діяльності, ресурсне забезпечення цього процесу, необхідні професійні та інші якості інноваторів, комунікаційні процеси, правовий режим інноваційного середовища.

Інноваційний менеджмент, як наука, є цілісною системою наукових знань, спрямованих на ефективне управління інноваційними процесами в локальному та глобальному масштабах у функціональному (оперативному) та стратегічному вимірі. В інноваційному менеджменті важливою є категорія часу як

відповідь на прискорення інноваційного циклу й швидку зміну бізнес-процесів. У теоретичному плані інноваційність як сфера знань має своє змістове наповнення, методи дослідження, об'єкт, суб'єкт, завдання, принципи тощо. Практичне осмислення зазначених компонентів проявляється в практиці застосування інновацій, оцінюванні впливу інноваційної діяльності на економічний і соціальний розвиток як на макро-, так і мікро-рівнях, використанні науково-прикладних та інструментальних методів аналізу й моніторингу.

Якщо в теоретичній складовій домінують засадничо-категоріальні та інституційні компоненти, то в практичній складовій акцент робиться на нормативно-правові компоненти, які регулюють інноваційну діяльність. Поєднуючи теоретичний та прикладний аспекти, інноваційність стає загальною методологічною основою для дотичних сфер знань, розвитку інноваційної теорії та ефективного проведення якісних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інноваційність спрямована на якісну зміну (цілей, результатів) соціо-економічної системи. Це складний і тривалий процес, що вимагає системного регулювання, постійного відтворення і забезпечення достатніх умов для цього. Розгляд інноваційності як сучасної категорії сприятиме розвитку теоретичного дискурсу, збагачуючи наукові дослідження. Розгляд інноваційності як процесу необхідний для пошуку ефективного механізму перетворення наукового знання, інноваційних ідей у матеріальну форму, швидкому проходженню всіх етапів життєвого циклу інновацій. Діяльнісний аспект інноваційності покликаний висвітлити слабкі місця з метою вироблення стратегічної політики держави, спрямованої на розвиток інноваційної активності й підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Світоглядний аспект інноваційності відображає появу нової якості, артикулює до нових цінностей, покликаних забезпечити підприємствам стійкі конкурентні переваги на ринку й реалізацію їхньої місії, одночасно відповідати етичним нормам взаємодії суб'єктів інноваційної екосистеми. Таким чином, системний розгляд інноваційності є важливою методологічною основою для формування стратегічно важливих конкурентних переваг в глобалізованому світі.

Кожен із зазначених аспектів інноваційності потребує свого подальшого дослідження як в теоретично-методологічному, так

і прикладному сенсі. Зокрема, в теоретичному плані дослідження доцільно продовжувати в напрямку узагальнення й уніфікації багатьох понять, пов'язаних із інноваційністю; розвитку положень інноваційної екосистеми; окреслення нових завдань, зумовлених необхідністю посилення економічної безпеки. Крім того, доцільно глибше теоретично осмислити інноваційну функцію і обґрунтувати її місце серед інших функцій менеджменту. У концептуальному

плані необхідно сформувати цілісну інноваційну концепцію на основі розвитку інноваційної теорії та глобальних викликів, а також сформувати філософію створення інноваційних цінностей як нової логіки ведення інноваційної діяльності. У прикладному напрямку доцільно переглянути форми, методи стилі управління інноваційним процесом та розробити практичний інструмент, що приводить до синергетичного ефекту від комерціалізації інновацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амоша А. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення. Економіст. 2005. № 6. С. 28-32.
2. Завальнюк В.В. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудування. Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд». 2015. Т. 9. №. 10. С. 20–28.
3. Литвин О.В. Інноваційний менеджмент у період модернізації економіки. Ніжин: Аспект-Поліграф. 2013. 216 с.
4. Інновації у маркетингу і менеджменті: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус». 2013. 616 с.
5. Лановська І.І. Інноваційна екосистема: сутність та принципи. Економіка і суспільство. 2017. № 11. С. 257-261.
6. Левицька І.В., Постова В.В. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю машинобудівних підприємств. Вісник ЖДТУ. Серія: економічні науки. 2016. № 4 (78). С. 158-168.
7. Федуллова Л.І. Проблеми і передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу. Управлінські інновації. 2012. № 1. С. 9-20.
8. Череп А.В., Васильєва С.І. Розвиток інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_2_21 (дата звернення: 25.05.2018).
9. Чумак Л.Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 209-212.
10. Яшкіна О.І. Інноваційна діяльність підприємств України: тенденції розвитку та чинники впливу. Маркетинг і менеджмент інновацій, 2013. № 4. С. 181-189.

REFERENCES:

1. Amosha A. (2005) Innovacijnyj shljakh rozvytku Ukrajinu: problemy ta rishennja [Innovative way of Ukraine's development: problems and solutions]. Economist, no.6, pp. 28-32.
2. Zavalnjuk V.V. (2015) Faktory i pryncypy formuvannja innovacijnogho potencialu pidpryjemstv mashynobuduvannja [Factors and principles of formation of innovative potential of mechanical engineering enterprises]. International Scientific Journal "Scientific Review", vol. 9, no. 10, pp. 20-28.
3. Lytvyn O.V. (2013) Innovacijnyj menedzhment u period modernizaciji ekonomiky [Innovative management in the period of modernization of the economy]. Nizhyn: Aspekt-Poligraph. (in Ukrainian)
4. Illjashenko S.M. (2013) Innovaciji u marketyngnu i menedzhmenti: monoghrafija [Marketing and Management Innovation: Monograph]. Sumy: "Papyrus" Printing House LLC. (in Ukrainian)
5. Lanovsjka I.I. (2017) Innovacijna ekosystema: sutnistj ta pryncypy [Innovative ecosystem: essence and principles]. Economics and Society, no. 11, pp. 257-261.
6. Levycjka I.V., Postova V.V. (2016) Systemnyj pidkhid do upravlinnja innovacijnoju dijajlnistju mashynobudivnykh pidpryjemstv [System approach to the management of innovative activity of machine-building enterprises]. Journal of ZHDTU. Series: Economic Sciences, vol. 4, no. 78, pp. 158-168.
7. Fedulova L.I. (2012) Problemy i peredumovy formuvannja v Ukrajinu ekonomiky novitnjogho tekhnologichnogho ukladu [Problems and prerequisites for the formation of the latest technology in Ukraine]. Management Innovations, no. 1, pp. 9-20.
8. Cherep A.V., Vasylijeva S.I. (2010) Rozvytok innovacijnoji dijajlnosti v Ukrajinu v suchasnykh umovakh [Development of innovation activity in Ukraine in modern conditions]. Efektyvna ekonomika [Effective economy] (electronic journal), no. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_2_21 (accessed 25 May 2018).
9. Chumak L.F. (2012) Innovacijna dijajlnistj pidpryjemstva v suchasnykh umovakh [Innovative activity of the enterprise in modern conditions]. Business Inform, no. 12, pp. 209-212.
10. Jashkina O.I. (2013) Innovacijna dijajlnistj pidpryjemstv Ukrajinu: tendenciji rozvytku ta chynnyky vplyvu [Innovative activity of Ukrainian enterprises: development trends and factors of influence]. Marketing and innovation management, no. 4, pp. 181-189.